

tizaciju, npr. □ **blâgdan/blâjdan od mēsta** blagdan sv. Katarine (25. studenoga). Sastavnice u frazemima i u leksičkim svezama koje nisu potvrđene kao samostalan leksem, navedene su kao zasebna natuknica uz oznaku „ob. u: ◇” ili „ob. u: □”.

Uzimajući u obzir sadržajnu i metodološku sustavnost ove knjige, valja konstatirati da je pred nama vrhunsko leksikografsko djelo koje ocrta novaljski govor u njegovu širem kulturološkom kontekstu. Riječ je o riznici novaljske jezične baštine koja je plod autorskoga dugogodišnjega ustrajnog truda i rada na prikupljanju i analiziranju leksičke građe. Pritom su, dakako, participirali i neizostavni vjerni pomagači svakoga dijalektologa, a to su autohtoni govornici – informanti, pripadnici različitih dobnih i društvenih skupina podrijetlom iz različitih dijelova Novajle. Takva je suradnja i ljubav prema vlastitu kraju doprinijela tomu da danas pred nama stoji djelo čija će vrijednost biti nadaleko prepoznata. Stoga uz čestitke autorima zaključujem ovaj prikaz konstatacijom da će ovo dijalektno blago pronaći put do svakoga imalo zainteresiranoga za otok Pag, a za njim će neminovno posezati i stručnjaci, napose čakavolozii.

Mirjana Crnić Novosel

Pouzdanu djelo o hrvatskim i srpskim riječima

(Samardžija, Marko. 2015. *Srpsko-hrvatski objasnidbeni rječnik*. Matica hrvatska. Zagreb. 599 str.)

Krajem 2015. izašao je iz tiska *Srpsko-hrvatski objasnidbeni rječnik* sveučilišnoga profesora na Katedri za hrvatski standardni jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu prof. dr. Marka Samardžije, pouzdano djelo o hrvatskim i srpskim riječima. Objavila ga je Matica hrvatska uz financijsku podršku Zaklade HAZU. Knjiga ima 599 obrojčanih stranica u sedam poglavlja. Nakon autorova predgovora slijedi uobičajena znanstvena aparatura: kratice, napomene, korištena literatura potom sam tekst Rječnika s dodatkom u kojemu su navedena češća zemljopisna imena. Za one koji nisu učili ćirilčno pismo donosi se i srpska ćirilica.

Rječnik sadržava 6300 natuknica, poredanih abecednim redom. Slova počinju fotografijama srpskih građevina i osoba (manastir *Sveti arhandeli*, *Beograd*, *Dečani*...). U okviru natuknica obuhvaćeno je i oko 350 leksičkih sveza te stotinjak frazema uobičajenih u srpskome. Pri izboru leksema za natuknice autor je vodio računa da težište bude na općeuporabnim leksemima koji dolaze bilo u standardnom srpskom jeziku, bilo u njegovu razgovornom funkcionalnom stilu i u žargonu. Obradbom je obuhvaćen i dio strukovnih, znanstvenih i religijskih leksema koji imaju relativno ograničenu uporabu. Rječnik je trostupačan. Uz stupac s natuknica-

ma i drugi sa značenjskim ekvivalentima, ili objašnjenjima kad nema ekvivalenta, umetnut je treći stupac koji sadržava nužne gramatičke podatke o vrsti riječi i odabranim oblicima, te stilskim odrednicama, nazive i oznake struka te oznake jezika iz kojega je riječ preuzeta u srpski, ako je preuzeta iz kojeg drugog jezika u srpski. Za izbor natukničkih leksema i odredbu njihova značenja autor se služio s preko 55 relevantnih i srpskih i hrvatskih leksikografskih djela, kao i djelima iz slavenskih i inih jezika u kojima se obrađuje slična problematika. Naravno da bi bilo dobro da je ovjeru oblika i značenja srpskih leksema provjeravao i izvorni govornik srpskoga jezika, ali kako se „takav nije našao spremnim”, što je u predgovoru istaknuo i sam autor, moguće je da je obrađeno i nešto leksema koji su samo regionalno zastupljeni u srpskom jeziku, a možda je i značenje koje riječi bilo moguće nadopuniti ili precizirati. No, tko se praktično bavio leksikografijom, zna da je uvijek moguć i drukčiji odabir natuknica i bolja obradba značenja leksema pa u tom smislu i budućim leksikografima ostaje posla – dopuniti ono što bi možebitno smatrali nedostatnim u ovome Rječniku. Ali polazište imaju. Da nema ovoga Rječnika, ne bi se imalo što nadopunjavati, pa ni kritizirati, što je u nas češći slučaj. Znano je iz davne obrade jednoga drugoga rječnika, u kojemu je uz hrvatsku bila zastupljena i srpska etnografska građa, da je bilo obilje građe koju bi se rado bilo izostavilo, ali je ipak bila obrađena, primjerice natuknica **bundrukara** ‘kuća, koliba od brvana’. I ta se riječ iz takve etnografske građe u malo drukčijem obliku – u obliku **bondručara** – našla i u ovom Rječniku.

Je li trebao još jedan rječnik u kojemu se donose razlike između hrvatskoga i srpskoga? Prije svega ovaj rječnik ne pretendira na isticanje razlika između dvaju jezika, nego na upoznavanje različitosti koje bi trebale olakšati sporazumijevanje i onemogućiti pogrešno razumijevanje. A poznavanje različitosti ne potire razlike. Zna se da je i prije devedesetih bilo razlikovnih rječnika – spomenimo tek vršno djelo Krstića i Guberine, *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, koje je izdala MH u Zagrebu, i to 1940., a i nakon devedesetih objavljeno nekoliko razlikovnih rječnika između hrvatskoga i srpskoga jezika primjerice Brodnjakov, *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* (Školske novine, Zagreb, 1992.), Šamijin *Razlikovni rječnik srpskoga i hrvatskoga nazivlja; Rječnik hrvatskih i srpskih inačica*, 1991. (suautor Dražen Lukačić) u kojima se upozoravalo i upućivalo na leksičke razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika. No, oni su ponešto drukčije strukturirani, a i pisani su s drugom namjerom. Dosta je vremena od tada prošlo pa su se i u jezicima zbile neke promjene.

Neosporna je činjenica da su se hrvatski i srpski jezik standardizirali kao dva blisko srodna, ali odjelita jezika. Ni svojedobni dugotrajni i raznovrsni pokušaji smanjivanja tih razlika između dvaju ratova i nakon Drugog svjetskog rata nisu te razlike mogli dokinuti. Budući da je devedesetih godina zbog srpske agresije na Hrvatsku i ratnih okolnosti došlo do posvemašnjih prekida veza, velik dio leksika koji je starijim naraštajima ipak bio iz raznih izvora poznat, mladima je ostao posve nepoznat te nisu u stanju razabrati značenje specifičnih srpskih leksema. Zbog toga

je izradba ovakva Rječnika bila potrebna jer će upravo ti mladi s vremenom morati uspostavljati komunikaciju s govornicima srpskoga jezika. Nakana je autora ovoga Rječnika bila, s jedne strane, zabilježiti očite leksičke razlike za isto, dakle ono što u srpskom ima posve drugi naziv za isti referent u hrvatskom, primjerice:

duvak – mladenkin veo
jestastvenica – prirodopis
jagurida – nedozrelo grožđe; grožđe necijepljene loze; *pogr.* – škrtač
mrledina – lešina
prenebregavati – zanemarivati
ugrk – zool. goveđi obad
Veligdan – Uskrs
zarezač – šiljilo.

A moglo bi se unijeti još niz takvih riječi, primjerice:

cibizar – smičak, razg. rajsferšlus,
drčan – 1. čvrst, postojan 2. hvastav
dževa – 1. buka, 2. galama
utečnjen – ukapljen, *-i plin.*

S druge strane, nakana je bila upozoriti na riječi koje u oba jezika imaju isti ili sličan oblik, ali različito značenje, riječi koje mogu zavoditi na pogrešno razumijevanje, kao npr.:

rastvor – otopina
naučnik – 1. znanstvenik, (u hrvatskom i onaj ‘koji uči kakav zanat’)
poručiti – 1. naručiti, 2. javiti komu što
zarež – 1. usjek, 2. ožiljak, 3. rasjed itd.

U desnom se stupcu u Rječniku donose hrvatske jednakovrijednice ili definicije i objašnjenja iz kojih je razvidno značenje natukničkih riječi, a u srednjem stupcu, kako rekosmo, njihova gramatička obilježja, koja se u dvama jezicima mogu razlikovati, kao primjerice u riječima **poseta** – ž – posjet, **bilans** – < *fī* > m – bilanca, a moglo bi se dodati i niz drugih takvih riječi:

front – fronta
domen – domena
šablon – šablona...

s navodom podrijetla i tipičnim izričajima kao što je to npr. u natuknici

fudbal < *engl* > m ◦ promašiti ceo fudbal 1. nogomet, 2. nogometna lopta.

Rječnik je namijenjen širokoj javnosti, svima onima koji uče ili poučavaju hrvatski jezik, neovisno o njihovu stupnju obrazovanja, da u ponuđenoj građi pronađu prikladnu hrvatsku riječ. Služenje *Rječnikom* korisnicima je olakšano i time što se srpski leksemi donose prvo latinicom, a ispod toga i ćirilicom, pa grafija neće biti zapreka onima koji nisu učili ćirilčno pismo. Rječnik će dobro doći i stručnoj javnosti radi boljeg uvida u leksičke i tvorbene specifičnosti dvaju jezika, npr.:

crtáč – crtić

maternji – materinski

poljanče – poljanica

Španija – Španjolska

jezički – jezični

poreski – porezni

porodilja – roditelj.

Znano je da se strukovno nazivlje od 19. stoljeća u dvama jezicima razvijalo odvojenim tijekovima. Tko od današnjih mladih zna, na primjer, o čemu je riječ u nekadašnjoj vijesti o *Azotari Pančevo* (tvornici umjetnih gnojiva u Pančevu; **azot** = dušik)? Prisjetimo se i zajedničkoga *Rječnika hrvatskosrpskoga jezika* (tzv. ADOK-a) koji je u Hrvatskoj ostao nedovršen jer je jasno da se primjerice u hrvatskom kemijskom nazivlju, a onda ni u hrvatskom jeziku kojega je to nazivlje dio, VODA ne može opisivati kao ‘jedinjenje kiseonika i vodonika’.

Zaključimo: *Srpsko-hrvatski objasnidbeni rječnik* znanstveni je doprinos moderno koncipiranoj dvojezičnoj leksikografiji blisko srodnih jezika. Takva djela nema na hrvatskom jezičnom prostoru. Objavljivanjem *Srpsko-hrvatskog objasnidbenog rječnika* hrvatska leksikografija pokazuje da drži korak sa svjetskim leksikografskim tijekovima i djelatno im pridonosi ovim Rječnikom te praktično pomaže prevladavanju jaza koji je devedesetih godina nastao zbog ratnih djelovanja na Hrvatsku. Ovaj Rječnik pokazuje i da se u hrvatskoj leksikografiji poklanja velika pozornost ne samo znanstvenom istraživanju leksika nego i primjeni tih rezultata u praksi, što se očituje i ovom Rječniku, u kojemu je autor, iskusan leksikograf, pokazao istančan smisao za hrvatski jezik.

Preporučujem ovaj Rječnik posebno mladima da upoznaju hrvatske riječi i oblike te specifičnosti obaju jezika u različitim porabama, a da u dvojbama zagledaju u ovaj Rječnik i u njemu pronađu prikladnu hrvatsku riječ i oblik kako bi mogli stilski skladno njegovati svoj izričaj, a u sporazumijevanju s govornicima srpskoga jezika valjano razumjeti izrečeno.

Marija Znika